

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Державний фінансовий контроль видатків бюджету на оборону, правоохоронні органи

Студента 2 курсу, 1м групи,

спеціальності 072

«Фінанси, банківська справа та страхування»

спеціалізації «Державні фінанси»

Височина Івана

Олександровича

Науковий керівник

д.е.н., професор

Тарасюк Михайло

Вікторович

Гарант освітньої програми

д.е.н., професор

Макогон Валентина

Дмитрівна

Завідувач кафедри фінансів,

заслужений діяч науки і техніки України

д.е.н., професор

Чугунов Ігор Якович

Київ 2019

ПЛАН**ВСТУП**.....3**РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИДАТКОВОЇ ЧАСТИНИ
ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ НА ОБОРОНУ ТА
ПРАВООХОРОННІ УКРАЇНИ**.....5

1.1. Види, форми і методи контролю, їх класифікація і характеристика..5

1.2. Організація фінансового контролю видатків на оборону та
правоохоронні органи .....13**РОЗДІЛ II ФОРМУВАННЯ І ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ЗА
ВИДАТКАМИ**.....182.1 Видатки на національну оборону, правоохоронну діяльність і
забезпечення безпеки держави.....182.2 Ефективність видаткової частини бюджету на оборону та правоохоронні
органи України до 2018 рр. ....25**РОЗДІЛ III РЕФОРМУВАННЯ ВИДАТКОВОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО
БЮДЖЕТУ НА ОБОРОНУ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ**.....313.1 Розробка методів вдосконалення та вирішення проблем контролю та
фінансування видатків на оборону та правоохоронні органи.....313.2 Розробка методів реформування видаткової частини бюджету та її
контролю шляхом вступу України до НАТО. ....42**ВИСНОВКИ**.....50**СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТУРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ** 53

ВСТУП

Актуальність теми. Проголошення Україною незалежності та перехід від командно-адміністративної системи до ринкової економіки зумовили необхідність здійснення реформування в фінансовій та бюджетній сферах. Оскільки Державний бюджет України складає матеріальну основу реалізації державою своїх функцій, однією з найважливіших сторін діяльності держави, що потребує такого реформування, стає ефективний контроль, мобілізація, розподіл і використання державних коштів як основного централізованого фонду коштів. Ключовим моментом економічних перетворень Україні є формування сучасної системи організації управління та контролю державними коштами. На сьогодні в Україні гостро постає проблема нераціонального використання коштів з державного бюджету. Тому якісне планування витрат бюджету та контроль за їх виконанням – одна з найважливіших складових фінансової діяльності держави.

Питання ефективного функціонування фінансового контролю видатків бюджету на оборону та правоохоронні розкрито недостатньою мірою. Це стосується дослідження економічної природи, функцій, принципів, методів, організаційної структури, механізму фінансового контролю, визначення шляхів запобігання та усунення порушень фінансової дисципліни, що й обумовило вибір теми, мету та основні завдання цього дослідження.

Проблематиці фінансування видатків державного бюджету на оборону України приділяли увагу у своїх працях такі вітчизняні вчені та науковці, як: Н.І. Богомолова, М.І. Карлін. Також шляхи вирішення багатьох проблем, пов'язаних з бюджетним плануванням і прогнозуванням видатків, висвітлені у працях таких науковців, як: Малишко В.В., Козарезенко Л.В., Колосова В.П., Яценко Л.О., Набока Т.С. та інші. Більшість наукових праць названих вчених економістів орієнтована на виявлення загальних тенденцій функціонування

видатків державного бюджету та напрями розподілу коштів. Водночас бракує наукових і практичних напрацювань щодо окреслення шляхів оптимізації використання ресурсів та контролю державного бюджету які б відповідали сучасним вимогам і задовольняли потреби суспільства. Отже, важливість поставленої проблеми та її малодослідженість і визначили вибір теми дипломної роботи, зумовили її актуальність, теоретичну і практичну значимість.

Мета і завдання роботи. Мета дипломної роботи полягає у дослідженні видаткової частини державного бюджету України на оборону на правоохоронні органи, зокрема контролю та фактів, що на неї впливають, розкритті особливостей розподілу ресурсів державного бюджету, визначення шляхів покращення ефективності видаткової частини державного бюджету України в цьому напрямку.

Об'єктом дослідження є видатки державного бюджету України на заходи щодо забезпечення оборони держави, захисту її суверенітету та територіальної цілісності.

Предметом дослідження є дослідження відносин, які складаються під час контролю, формування та фінансування державного бюджету України, зокрема його видаткової частини на оборону та правоохоронні органи.

Теоретичною основою дипломної роботи є праці класиків економічної науки, роботи як зарубіжних вчених-економістів, так і роботи сучасних вітчизняних вчених, які приділяли увагу дослідженням взаємовідносин, які складаються під час формування і реалізації державного бюджету України, зокрема його видаткової частини.

Структура і обсяг роботи. Дипломна робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаної літератури та джерел, та містить 2 2 таблиці і 5 рисунків. Основний текст дипломної роботи викладено на 54 сторінках комп'ютерного тексту.

РОЗДІЛ І ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИДАТКОВОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ НА ОБОРОНУ ТА ПРАВООХОРОННІ УКРАЇНИ

1.1. Види, форми і методи контролю, їх класифікація і характеристика.

З огляду на класифікацію фінансових ресурсів за видами, місцем створення, джерелами формування, формою власності, методами акумулювання, сферою обслуговування, рівнем управління та напрямками використання фінансовому контролю об'єктивно притаманне розмаїття видів, форм і методів його здійснення.

Основними видами фінансового контролю залежно від суб'єктів його ініціювання і здійснення є державний, муніципальний, господарський і громадський фінансовий контроль. Цей поділ охоплює всі суб'єкти його ініціювання та здійснення й відразу дає відповідь, хто організовує контроль і є основним користувачем його даних, що важливо з управлінського погляду: суб'єкти державного регулювання економіки (в особі глави держави, парламенту, уряду, інших органів державної влади і державних установ), органи місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання (як власники) чи громадяни (об'єднання громадян). [12, стр.367]

Як уже було зазначено вище, суб'єктами державного фінансового контролю є юридичні особи, які від імені держави, відповідно до врегульованих правових норм здійснюють моніторинг й інші форми контролю за діяльністю суб'єктів господарювання в частині дотримання ними встановлених нормативно-правовими документами обмежувальних параметрів щодо обігу фінансових ресурсів.

Суб'єктами муніципального фінансового контролю є тимчасові контрольні комісії, рішення про створення та порядок роботи яких

приймають органи місцевого самоврядування відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Господарський фінансовий контроль (контроль власника або органу управління суб'єкта господарювання) здійснюється через утворені власником органи (органом управління – підрозділи), їхні фінансово-економічні служби в межах визначених власником (органом управління) повноважень та/або шляхом залучення аудиторських фірм (аудиторів), які мають право на проведення аудиторської діяльності відповідно до законодавства.

Об'єктами господарського фінансового контролю є операції винятково з об'єктами права власності суб'єктів господарювання, фінансовими і матеріальними ресурсами та іншими активами, що перебувають в їхньому управлінні або повному господарському віданні, а також з їхніми зобов'язаннями.

Суб'єктами громадського фінансового контролю є об'єднання громадян. Він здійснюється у формі моніторингу їх структурними підрозділами поточної діяльності органів влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій і посадових осіб на предмет відповідності цієї діяльності нормам актів законодавства та державної фінансової дисципліни. [12,стр.368-369]

Фінансовий контроль в Збройних Силах України поділяється на державний і суспільний.

Державний фінансовий контроль у Міністерстві оборони України здійснюється: органами державної влади і державного управління (позавідомчий) контроль, командуванням і контрольно – ревізійною службою Збройних Сил України та забезпечувальними фінансовими органами (відомчий контроль).

Позавідомчий контроль у Міністерстві оборони України здійснюють органи державної влади і управління: Державна контрольно - ревізійна служба, Рахункова палата, Міністерство фінансів, Державне казначейство, Державна податкова служба.

Відомчий контроль у Міністерства оборони України здійснюють командири (начальники), контрольно – ревізійна служба Міністерства оборони та Збройних Сил України і забезпечувальні фінансові органи.

Суспільний контроль у Міністерстві оборони України здійснюють представники військовослужбовців, робітників та службовців.

Щодо класифікації державного фінансового контролю залежно від часу здійснення його поділяють на такі види: попередній, поточний, наступний.

Попередній – той, що передують прийняттю управлінського рішення (проведення контрольних заходів передують здійсненню операцій з фінансовими ресурсами; цей контроль спрямований передусім на запобігання незаконним і неефективним витратам, втратам фінансових ресурсів, а також на недопущення порушення законодавства в прийнятті управлінського рішення).

Поточний – здійснюється на стадії виконання управлінського рішення (контрольні заходи проводяться безпосередньо під час здійснення операції з фінансовими ресурсами, що дає змогу виявляти й оперативно усувати порушення, мінімізуючи тим самим його наслідки).

Наступний – здійснюється після закінчення терміну виконання управлінського рішення (контрольні заходи проводяться після закінчення операцій з фінансовими ресурсами з метою встановлення рівня дотримання норм законодавства, а також виявлення прорахунків попереднього та поточного контролю). [12,стр.368-369]

Важливою ознакою державного фінансового контролю є форма його здійснення.

Форма контролю – це засіб відстеження (порівняння, зіставлення) певного явища, об'єкта, процесу, охоплених контрольними діями. Тобто під формами державного фінансового контролю потрібно розуміти способи конкретного вираження та організації контрольних дій, спрямованих на виконання функцій контролю.

Класифікуючи за обсягом і глибиною охоплення, контроль, можна поділити на ревізію, тематичну перевірку (обстеження) і рахункову перевірку звітності.

Ревізія – це форма контролю, що становить систему обов'язкових контрольних дій, спрямованих на документальне та фактичне обстеження здійснених підприємством, установою або організацією господарських операцій та їх наслідків, бухгалтерського обліку та фінансової звітності з метою виявлення незаконних мобілізації, розподілу та використання фінансових ресурсів, недостачі коштів і матеріальних цінностей, нецільового та неефективного їх використання, встановлення винних у порушенні законодавства посадових і матеріально-відповідальних осіб і спричинених порушеннями фінансових втрат.

Розширене визначення ревізії обґрунтоване, адже обов'язковою умовою будь-якої ревізійної дії, а відтак і документування виявленого порушення, є встановлення того, хто, як і коли порушив конкретну фінансово-правову норму під час здійснення фінансово-господарських операцій. Щоб викласти в акті ревізії тільки ті фінансово-господарські операції, що проведені з порушеннями чинного законодавства, ревізори змушені звертати на відповідність законодавству всі управлінські рішення та дії посадових осіб і встановлювати величину заподіяних збитків чи шкоди.

Перевірка – це форма контролю, яка являє собою систему обов’язкових контрольних дій, пов’язаних з проведенням документального обстеження окремих ділянок фінансово-господарської діяльності підприємства, установи або організації з метою виявлення незаконних мобілізації, розподілу або використання фінансових ресурсів. [12,стр.394-399]

Поряд із ревізією та перевіркою формами державного фінансового контролю є стандартизація, ідентифікація (державна реєстрація), ліцензування, експертиза, аудит і моніторинг (нагляд, спостереження).

За ознаками ініціювання й здійснення контролю суб’єкти державного регулювання економіки поділяють на дві групи (наведено на рис. 1.1):

- 1) ті, що здійснюють загальний державний фінансовий контроль;
- 2) ті, що здійснюють спеціалізований державний фінансовий контроль.

До суб’єктів контролю першої групи належать ті органи державної влади й управління, які є і ініціаторами, і виконавцями контролю, до того ж не тільки в галузі фінансів.

Друга група. Здійснення специфічних контрольних повноважень органами державної влади й управління делегується підпорядкованим їм спеціалізованим структурам.

Важливе місце в системі державного фінансового контролю посідає Міністерство фінансів України, яке є центральним спеціалізованим органом виконавчої влади з управління фінансами. Міністерство фінансів розробляє фінансову політику держави і безпосередньо контролює її здійснення. Для реалізації своїх завдань воно наділене певними функціями, серед яких – організаційна, аналітична, нормотворча, координаційна, контрольна, експертна, інформаційна, правозастосовна та функція прогнозування.

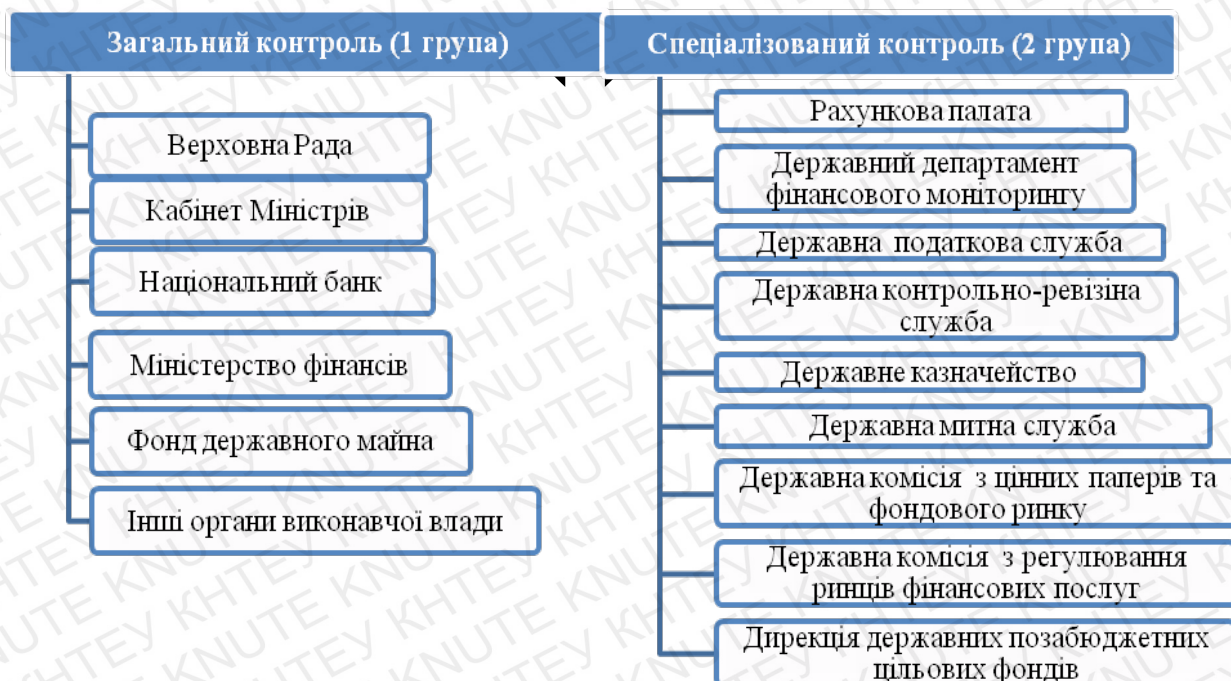

Рис. 1.1 Суб'єкти державного регулювання економіки

Державна контрольно-ревізійна служба - керівний орган ДКРС – Головне контрольно-ревізійне управління. Указом Президента України її віднесено до складу центральних органів виконавчої влади зі статусом державного комітету.

Основні функції органів ДКРС щодо контролю тепер полягають у здійсненні ревізій і перевірок, узагальненні їх результатів, а також в організації заходів щодо усунення та попередження фінансових порушень, зокрема з питань:

- законного, цільового й ефективного витрачання коштів бюджетів
- усіх рівнів і коштів державних цільових фондів;
- збереження державного, муніципального та колективного майна;
- достовірності бухгалтерського обліку та фінансової звітності;
- цільового використання та своєчасності повернення валютних кредитів, бюджетних і позабюджетних позичок, а також позик і кредитів, гарантованих бюджетними коштами;

- поповнення дохідної частини бюджетів і державних цільових фондів;
- дотримання розрахункової дисципліни.-

До основних суб'єктів державного фінансового контролю належать також органи Державної податкової служби. Основним завданням цієї служби стало забезпечення дотримання законодавства про податки, облік усіх платників податків та інших обов'язкових платежів, а також здійснення контролю й забезпечення правильності обчислення та сплати відповідних платежів. [12,стр.396-399]

Державне казначейство було створене при Міністерстві фінансів на підставі Указу Президента України «Про Державне казначейство України». Одним із завдань Державного казначейства України визначено здійснення контролю за виконанням Державного бюджету України, надходженням і використанням коштів державних цільових фондів і позабюджетних коштів. Для цього органи казначейства наділені правом проводити в міністерствах, інших центральних та місцевих органах державної влади, на підприємствах, в установах, організаціях, установах банків незалежно від форм власності перевірки фінансово-бухгалтерських документів про зарахування, перерахування та використання бюджетних коштів.

Контроль за дотриманням митного законодавства підприємствами, установами й організаціями незалежно від форми власності та виду діяльності забезпечує Державна митна служба України, органи якої, зокрема, перевіряють правильність декларування товарів, що перетинають митний кордон України, нарахування, повноту та своєчасність внесення з них податків (ПДВ, акцизного збору і мита) та інших платежів, дотримання встановленого порядку переміщення через митний кордон України валютних цінностей. [10,стр.22-25]

Причетний до державного фінансового контролю і Фонд державного майна України. Фонд є державним органом, який здійснює державну

політику в сфері приватизації державного майна, виступає орендодавцем майнових комплексів, що є загальнодержавною власністю, підпорядкований і підзвітний Верховній Раді України.

Дотримання учасниками фондового ринку (в т.ч. підприємствами незалежно від форми власності) обов'язкових нормативів достатності власних коштів, інших показників і вимог, що обмежують ризики по операціях з цінними паперами, ціноутворенням та дотриманням емітентами й операторами умов їх продажу (розміщення) на ринку здійснює Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку. [12,стр.374-379]

Контрольно-ревізійні підрозділи міністерств у системі міністерств, інших центральних органах виконавчої влади здійснюють контроль за фінансово-господарською діяльністю підприємств, установ і організацій, що належать до сфери їх управління.

Рахункова палата є конституційним органом парламентського контролю. Вона проводить ревізії та перевірки щодо витрачання коштів Державного бюджету України і державних позабюджетних фондів в апараті Верховної Ради України, органах виконавчої влади, Національному банку України, Фонді державного майна, інших підзвітних Верховній Раді України органах, а також на підприємствах і в організаціях незалежно від форми власності. До її функцій віднесено також здійснення контролю за законністю й своєчасністю руху бюджетних коштів в уповноважених банках та кредитних установах України.

Основним завданням Департаменту фінансового моніторингу визначено збір, обробку й аналіз інформації про фінансові операції, що підлягають обов'язковому фінансовому контролю, та інші операції, пов'язані з легалізацією (відмиванням) таких доходів. Для цього його наділено правом одержувати від органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування,

підприємств, установ та організацій інформацію, необхідну для виконання покладених на нього завдань. [12,374-379]

Функціями державного фінансового контролю наділено також Державну комісію з регулювання ринків фінансових послуг України. Для забезпечення своїх функцій Комісія має право інспектувати фінансові установи, до яких, зокрема, належать банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, інвестиційні фонди тощо.

1.2. Організація фінансового контролю видатків на оборону та правоохоронні органи

Фінансовий контроль у Збройних Силах України організовується та здійснюється згідно із законодавством України, наказами та директивами Міністра оборони України та Положенням про фінансовий контроль у Збройних Силах України.

Завданням фінансового контролю в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України є:

- дотримання вимог Конституції та законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, інших нормативно правових актів, наказів і директив Міністра оборони України в сфері фінансово – господарської діяльності;
- дотримання фінансово – господарської дисципліни, збереження, цільове та раціональне використання державного майна;
- дотримання вимог нормативно правових актів при витратах коштів військового майна, правильна організація і ведення господарської діяльності військ (сил);
- якість планування, ціноутворення, виконання договірних зобов'язань військовими частинами та підприємствами; - повнота оприбуткування

матеріальних цінностей і правильність списання військовими частинами та підприємствами;

- розрахунки з платними споживачами; - забезпечення збереження військового майна та коштів, попередження безгосподарності і марнотратства при витратах коштів військового майна військовими частинами та підприємствами;

- виконання кошторису Міністерства оборони та своєчасне виконання зобов'язань перед державним бюджетом військовими частинами та підприємствами;

- правильна та своєчасна виплата особовому складу Збройних Сил України грошового забезпечення й заробітної плати; виплата інших видів соціальної допомоги військовослужбовцям та членам їх сімей;

- стан бухгалтерського обліку, законність (правомірність) фінансово - господарських операцій, повнота та своєчасність документального оформлення та відображення в обліку фінансових, кредитних розрахункових операцій, законність (правомірність) їх здійснення правильність ведення бухгалтерського обліку і складання звітності, своєчасність їх подання військовими частинами та підприємствами;

- стан контрольно – ревізійної роботи, виконання пропозицій щодо усунення недоліків за актами ревізій фінансово – господарської діяльності, організацією внутрішнього фінансового контролю у військових частинах, підприємствах;

- повнота й своєчасність документального оформлення відображення в обліку фінансових, кредитних та розрахункових операцій, законність їх здійснення, правильність ведення бухгалтерського обліку, складання звітності військовими частинами та підприємствами. [12,стр.403-408]

У Міністерстві оборони України та Збройних Силах України здійснюються наступні види фінансового контролю:

- попередній – до проведення фінансово – господарських операцій шляхом перевірок кошторисно – планових, договірних, розрахункових та інших документів у процесі фінансового планування, нарахування грошового забезпечення та заробітної плати, реєстрації штатних розписів, аналіз дотримання договірних умов тощо;
- поточний – шляхом перевірок виконання кошторисів, ведення бухгалтерського обліку, аналізу звітності;
- наступний – після проведення фінансово - господарських операцій шляхом документальних ревізій окремих питань фінансово - господарської діяльності за обліковими та звітними даними, прибутково – видатковими документами, перевірки фактичної наявності коштів, цінностей і бланків суворого обліку щодо фінансової служби.

Організація та проведення попереднього та поточного фінансового контролю в Міністерстві оборони та Збройних Силах України покладається на Департамент фінансів Міністерства оборони України та в межах повноважень на структурні підрозділи Міністерства оборони України, відповідальні за формування та ведення бюджетних програм і статей кошторису Міністерства оборони України.

У Збройних Силах України організація і проведення попереднього та поточного фінансового контролю покладається на Головне фінансово – економічне управління Збройних Сил України, а у командуваннях видів Збройних Сил України, Командуванні сил підтримки Збройних Сил України, територіальних управліннях, об'єднаннях, з'єднаннях, військових частинах та підприємствах – на відповідних начальників фінансових органів. [12,стр.365-370]

За відповідними напрямками використання коштів та майна Збройних Сил України попередній та поточний фінансовий контроль здійснюється

структурними підрозділами Генерального штабу Збройних Сил України, забезпечувальними управліннями та службами командувань видів, Командуванням сил підтримки Збройних Сил України, територіальними управліннями, об'єднаннями, з'єднаннями, військовими частинами та підприємствами, які визначені відповідальними за формування та ведення бюджетних програм і статей кошторису Міністерства оборони України.

Організація наступного фінансового контролю в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України покладається на директора Контрольно-ревізійного департаменту Міністерства оборони України, начальника Генерального штабу Збройних Сил України та командувача сил підтримки Збройних Сил України. [10,стр.22-25]

Контрольно - ревізійним департаментом Міністерства оборони України проводяться ревізії фінансово – господарської діяльності структурних підрозділів Міністерства оборони України, Генерального штабу Збройних Сил України, командувань видів Збройних Сил України, територіальних управлінь, на яких покладено функції фінансування, забезпечення (постачання) військовим майном.

Контрольно – ревізійним управлінням Генерального штабу Збройних Сил України проводяться ревізії підпорядкованих органів управління та військ (сил) у відповідності з планом, затвердженим начальником Генерального штабу Збройних Сил, а також згідно з його окремими дорученнями (рішеннями). [9]

Ревізії з питань соціального забезпечення осіб, звільнених з військової служби в запас або відставку, та членів їхніх сімей, а також членів сімей військовослужбовців, які загинули (померли) чи пропали безвісти, стали інвалідами під час проходження військової служби або потрапили в полон в ході бойових дій (війни) чи під час участі в міжнародних миротворчих операціях, проводяться:

- Департаментом фінансів Міністерства оборони України - в Командуваннях Сухопутних військ Збройних Сил України, обласних та прирівняних до них військових комісаріатах;

- командуванням Сухопутних військ Збройних Сил України – обласних військових комісаріатах.

Періодичність і порядок проведення документальних ревізій встановлені Положенням про фінансовий контроль у Міністерстві оборони та Збройних Силах України.

Ревізії фінансово – господарської діяльності проводяться:

- структурних підрозділів Міністерства оборони України, Генерального штабу Збройних Сил України, командувань видів Збройних Сил України, територіальних управлінь, на які покладено функції фінансування, забезпечення (постачання) військового майна, обласних військових комісаріатів, підприємств, які безпосередньо не здійснюють касових операцій, - один раз на два три роки і частіше;

- з'єднань військових частин, підприємств, які безпосередньо здійснюють касові операції, - один раз на один – два роки і частіше;

- ревізії обласних військових комісаріатів щодо соціального забезпечення осіб, звільнених з військової служби у запас або відставку, членів їхніх сімей проводяться один раз на рік. [9]

РОЗДІЛ II ФОРМУВАННЯ І ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ЗА ВИДАТКАМИ

2.1 Видатки на національну оборону, правоохоронну діяльність і забезпечення безпеки держави

Видатки державного бюджету відіграють одну з головних ролей у розвитку нашої держави - як соціального, так і економічного. Велика кількість

видів державних видатків зумовлена такими факторами, як: рівнем соціально-економічними розвитку держави, її адміністративно-територіальним устроєм, характер функцій держави, адже тільки маючи достатню суму бюджетних ресурсів держава зможе у повному обсязі виконувати свої функції.

Відповідно до Бюджетного кодексу України видатки бюджету – це кошти, які спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом за винятком коштів на погашення основної суми боргу та повернення надміру сплачених до бюджету сумм.

Найбільш повним є визначення терміну «видатки державного бюджету», який ми подаємо «як категорію, інструмент або економічні відносини, які призначені для розподілу фінансових ресурсів держави та їх використання за галузями, територіальними і цільовими призначенням» . [17,стр.27-32]

Фінансування видатків на національну оборону зумовлюється необхідністю захисту інтересів держави у міжнародному співтоваристві. Обсяг витрат на оборону визначається системою офіційних поглядів військового характеру, виходячи із співвідношення різних воєнних угруповань у світі, напрямків зовнішньої політики України та інших факторів.

Видатки на оборону — це спрямування фінансових ресурсів на оборону держави для утримання збройних сил, розвитку оборонної промисловості, проведення військових досліджень та ліквідації їх наслідків.

Видатки на оборону поділяються на три групи: прямі, непрямі та приховані. До прямих оборонних видатків відносять видатки оборонних міністерств та відомств, зокрема видатки на утримання та навчання особового складу збройних сил, придбання, утримання та експлуатацію озброєння, воєнної техніки та майна, воєнні науково-дослідні, дослідно-конструкторські роботи, видатки на цивільну оборону, воєнну допомогу іноземним державам тощо. Прямі видатки становлять основну частину оборонних видатків. [17,стр.27-32]

У свою чергу, прямі оборонні видатки поділяються на поточні й капітальні (інвестиційні). До поточних видатків належать видатки, пов'язані з підтримкою бойової могутності збройних сил на досягнутому рівні: грошове утримання військовослужбовців та заробітна плата цивільного вільнонайманого персоналу, видатки на медичне обслуговування, транспортування та інші види забезпечення діяльності особового складу, витрати, пов'язані з експлуатацією та ремонтом воєнної техніки. До капітальних належать видатки на матеріально-технічне переоснащення збройних сил, розвиток воєнних науково-дослідних робіт, купівлю озброєння та воєнної техніки, на військове будівництво та розвиток інфраструктури. [11,стр.16-19]

Непрямі оборонні видатки - це бюджетні затрати, пов'язані з утриманням збройних сил, гонкою озброєнь, ліквідацією наслідків війн (проценти та погашення державного боргу, пенсії й допомога ветеранам війни, інвалідам, сім'ям загиблих, затрати щодо відбудови руйнувань, спричинених війною, виплати репарацій тощо).

Приховані оборонні видатки за своїм характером та значущістю належать до оборонних видатків, але проходять за кошторисами цивільних міністерств і відомств.

Згідно з Бюджетним кодексом України (ст. 51) до видатків на оборону відносять: затрати на безоплатне або пільгове матеріальне і побутове забезпечення, на яке мають право окремі категорії працівників бюджетних установ, військовослужбовці, особи рядового і начальницького складу, а також (у частині медичної допомоги і санаторно-курортного лікування та відпочинку для оздоровлення) члени сімей військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу, пенсіонери з числа військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та члени їхніх сімей. Такі затрати здійснюються за рахунок бюджетних асигнувань на функціонування цих бюджетних установ. [2]

До згаданих затрат належать:

- забезпечення речовим майном, службовим обмундируванням;
- забезпечення безоплатною медичною допомогою;
- надання жилого приміщення або виплата грошової компенсації за наймання жилого приміщення;
- зниження плати за користування житлом (квартирної плати), паливом, телефоном та плати за комунальні послуги (водопостачання, газ, електричну та теплову енергію);
- безоплатний проїзд і перевезення багажу;
- безоплатне встановлення квартирної охоронної сигналізації та користування нею; безоплатне відправлення та одержання листів військовослужбовцями строкової служби тощо.

Вищезазначені видатки проводяться відповідно до Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету, затвердженої наказом Державного казначейства України від 25 листопада 2008 р. № 495 (zareestrovano в Міністерстві юстиції 27 січня 2009 р. за № 79/16095).

Зазначеною Інструкцією передбачено також окремий код економічної класифікації видатків бюджету - код 1150 "Матеріали, інвентар, будівництво, капітальний ремонт і заходи спеціального призначення, що мають загальнодержавне значення", який передбачає придбання, утримання та ремонт військовими формуваннями товарів військового призначення, військової техніки, військового будівництва (крім житла для військовослужбовців, гуртожитків, казарм, будівництва об'єктів соціально-культурного та побутового призначення). [13, стр.181-182]

Видатки на оборону фінансуються виключно з Державного бюджету у розмірах, які щорічно визначаються Законом України «Про Державний бюджет України».

Фінансування видатків на оборону, передбачених Державним бюджетом України, здійснюється через Державну казначейську службу України. Для цього

розпорядником бюджетних коштів у органі Державної казначейської служби України відкриваються особові та реєстраційні рахунки. [6]

Фінансування оборони залежить від прийнятої воєнної доктрини.

Існують три основні підходи до її формування:

- 1) повна відмова від військових видатків;
- 2) створення могутньої воєнної супердержави;
- 3) фінансування оборони за принципом мінімальної достатності.

Фінансування видатків на оборону в Україні здійснюється відповідно до третього підходу. Видатки Міністерства оборони України на виконання визначених йому завдань фінансуються Кабінетом Міністрів України за рахунок виділених на ці завдання коштів або додаткових коштів. [2]

Фінансування органів і установ національної оборони здійснюється на основі їх кошторисів доходів і видатків. Зведені кошториси розглядаються у Міністерстві фінансів України і включаються до проекту Державного бюджету України. Фінансування видатків на оборону здійснюється через Державне казначейство України.

Кошториси складаються Міністерством оборони України на рік. Фінансування Збройних сил України здійснюється шляхом визначення потреб Міністерства оборони в фінансових ресурсах на плановий рік та складання плану розподілу коштів за видами Збройних сил України, військовими частинами і установами. Впродовж бюджетного періоду після уточнення потреб в коштах фінансові плани корегуються. Виконання видатків здійснюється через казначейську систему шляхом відкриття розпорядником бюджетних коштів в органах Державної казначейської служби особових та реєстраційних рахунків.

Кошториси видатків на утримання Збройних Сил у зв'язку з їх специфікою мають суттєві відмінності в порівнянні з іншими кошторисами бюджетних установ. До них включаються видатки на: придбання зброї,

військової техніки, паливно-мастильних матеріалів, продуктів, твердого та м'якого інвентарю й інших матеріальних цінностей та послуг; фінансування капітального будівництва, ремонт зброї, господарсько-побутові й інші витрати. Найбільшу частку у витратах Міністерства оборони складають видатки на утримання військових частин, за рахунок яких здійснюється фінансування щодо забезпечення військовослужбовців та виплати заробітних плат вільнонайманим.

Видатки на правоохоронну діяльність та забезпечення безпеки держави зумовлені необхідністю захисту її зовнішніх та внутрішніх інтересів. Фінансування правоохоронної діяльності і гарантування безпеки держави здійснюється в межах обсягу грошових коштів, затверджених у Державному бюджеті через систему головних розпорядників бюджетних коштів. Всі ці видатки фінансуються з Державного бюджету за виключенням видатків на утримання підрозділів міліції, які фінансуються за рахунок місцевих бюджетів.

Відповідно до функціональної класифікації видатки бюджету на правоохоронну діяльність та забезпечення безпеки держави включають такі витрати:

- видатки на утримання органів внутрішніх справ, до яких належить матеріально-технічне забезпечення спеціальних підрозділів з боротьби із організованою злочинністю;
- підрозділів органів внутрішніх справ; підрозділів державно-патрульної служби та дорожнього нагляду;
- інспекції у справах неповнолітніх;
- приймальників-розподільників для неповнолітніх;
- спеціальних приймальників-роз-подільників;
- видатки на поточне утримання внутрішніх військ МВС України;
- видатки на утримання прокуратури, які включають видатки на поточне утримання Генеральної прокуратури України та місцевих органів прокуратури;

—видатки на кримінально-виправні системи: установи і підприємства України з виконання покарань;

—видатки на Прикордонні війська України, до яких належать видатки на утримання Прикордонних військ України та комплексну програму розбудови державного кордону України;

—видатки на Службу безпеки України, які включають видатки на поточне утримання Служби безпеки України, антитерористичного Центру Служби безпеки України та матеріально-технічне забезпечення спеціальних підрозділів із боротьби з організованою злочинністю;

— видатки на пожежну охорону, які включають державну пожежну охорону та професійну пожежну охорону;

—видатки на утримання Головного управління урядового зв'язку;

— видатки на утримання інших правоохоронних органів, які включають витрати управлінь державної охорони та спеціалізованих монтажно-експлуатаційних підрозділів;

—видатки на утримання розвідувальних органів;

—витрати, пов'язані із зміцненням правопорядку за рахунок реалізації конфіскованого митними органами майна, товарів та інших предметів, конфіскованих правоохоронними й іншими уповноваженими органами, а також конфіскованої валюти;

—видатки на утримання Національного бюро розслідувань. [13,стр.190-196]

Планування видатків на правоохоронну діяльність та забезпечення безпеки держави здійснюється за програмно-цільовим методом. До найважливіших програм належать: «Забезпечення захисту прав і свобод громадян, суспільства і держави від протиправних посягань, охорона громадського порядку», «Охорона та оборона особливо важливих державних об'єктів і супроводження перевезення ядерних матеріалів по території України»,

«Участь внутрішніх військ в охороні громадського порядку та боротьбі зі злочинністю, конвоювання арештованих і засуджених та охорона підсудних під час судових процесів», «Розвиток фізичної культури і спорту серед працівників і військовослужбовців правоохоронних органів». [6]

З метою задоволення потреб окремі служби правоохоронної діяльності поєднують свою діяльність з господарською для залучення додаткових грошових коштів. Це, зокрема, виконання певної господарської діяльності установ і підприємств з виконання покарань, служби пожежної охорони тощо.

Контроль за використанням та формуванням коштів державного бюджету є одним із головних інструментів регулювання економіки нашої держави в цілому. [14,стр.62-69]

Державні органи мають забезпечити процес успішної реалізації державної політики та унеможливити порушення бюджетного законодавства та розкрадання державного майна. На сьогоднішній день це питання є досить актуальним, оскільки збільшується кількість бюджетних правопорушень, що потребує вдосконалення методології контролю за формуванням та використанням державних коштів.

Адже державні ресурси формуються за рахунок грошей платників податку, тобто абсолютної більшості дорослого населення країни. Ось чому слово законодавчої влади, яка повинна відстоювати інтереси суспільства в цілому, є загальновизнаним принципом демократії.

Отже, державний фінансовий контроль у бюджетній сфері здійснюється органами державної влади, органами місцевого самоврядування та охоплює рух фінансових потоків із бюджетної системи до розпорядників та одержувачів бюджетних коштів та використання отриманих коштів за цільовим призначенням. Основними його завданнями мають бути: здійснення контролю за своєчасним виконанням дохідних і витратних статей державного та місцевих бюджетів; визначення ефективності та доцільності витрат державних та

місцевих фінансових ресурсів; аналіз виявлених відхилень від встановлених показників бюджету і підготовка пропозицій, спрямованих на їх усунення; контроль за надходженнями до бюджету; оцінка ефективності використання коштів бюджету; контроль за реалізацією механізму міжбюджетних відносин; контроль за формуванням і розподілом цільових бюджетних фондів фінансової підтримки регіонів; виявлення фінансових зловживань у сфері бюджетних відносин.

2.2 Ефективність видаткової частини бюджету на оборону та правоохороні органи України до 2018 рр.

Аналіз ситуації з фінансуванням слід розглядати в контексті визначення стратегічних цілей їх розвитку, завдань, необхідних для досягнення цілей, та фінансування виконання цих завдань. За роки, які передують періоду цього дослідження, середнє значення витрат на національну оборону становило не більше 1,6% ВВП. Зазначене суттєво відрізняється в менший бік від загальноприйнятих у світовій практиці витрат, що складають, як правило, від 3% до 6% ВВП, та є фактично максимально допустимим ступенем воєнно-економічного “напруження” держави для умов мирного часу.

Як показано на рис. 2.1, з державного бюджету на сферу оборони та безпеки щороку протягом 2007-2013 років виділялося коштів на рівні 9-14 млрд грн. Спостерігалася тенденція до загального збільшення виділення коштів на цей сектор економіки. Середнє щорічне збільшення фінансування становило близько 9%.[3]

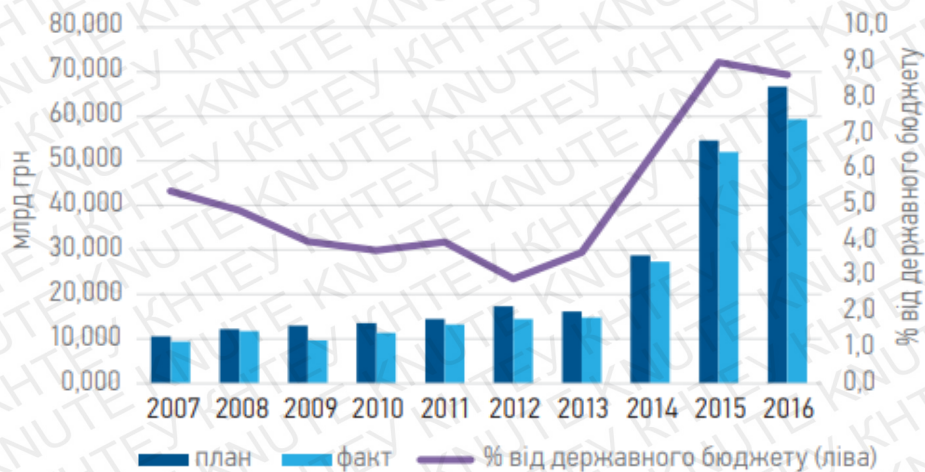

Рис. 2.1 Фінансування сфери безпеки та оборони у 2007-2016 роках, млрд. грн

До 2014 року Збройні Сили України переживали довготривалий період напіврозпаду, який мало не привів до втрати держави. Боездатність армії знизилася внаслідок незадовільного стану озброєння та військової техніки, значна частина яких потребувала модернізації чи оновлення. Неналежне матеріально-технічне забезпечення привело до скорочення переважно бойових частин та накопичення надлишкового людського ресурсу в структурах забезпечення. Тож збройні сили, за чисельністю одні з найбільших у Європі, виявилися на початку військового конфлікту в невідповідному стані за рівнем підготовки та технічної готовності озброєння.

Починаючи з 2014 року спостерігається значне збільшення фінансування оборони та безпеки держави. Протягом 2014 та 2015 років приріст фінансування становив 90% до попереднього року. За чотири роки, з 2013 до 2016 року, загальний бюджет сектору збільшився у чотири рази, з 14,8 млрд грн до 59,4 млрд грн. Таким чином, загальні видатки державного бюджету на оборону у 2016 році досягли 8,7% від усіх видатків держави. [1]

У 2014 році видатки на оборону через події на Донбасі і фактичну війну з Росією значно зросли. Хоча у бюджет 2014 року спершу планували закласти лише 14,559 млрд грн (що було навіть на 4,9% менше, ніж у 2013 році). Проте у

березні ця цифра вже склала 52,413 млрд грн (3,4% ВВП). За підсумками року загальне фінансування на потреби оборони склало 64,3 млрд грн

Проте слід відзначити: до сектору оборони відносяться видатки на військову та цивільну оборону, військова допомога зарубіжним країнам, військова освіта, фундаментальні прикладні дослідження і розробки у сфері оборони та інша діяльність у сфері оборони

Як відомо, відповідно до Стратегії національної безпеки України та Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України щорічне бюджетне фінансування сектору безпеки і оборони має становити не менше 5% від валового внутрішнього продукту. Згідно проекту Державного бюджету України на 2018 рік, ця сума склала 156,2774291 млрд грн. [7]

Однак, безпосередньо армія, через Міністерство оборони, отримує лише 83,3145 млрд грн. Решта 72,9629291 млрд грн до Міністерства внутрішніх справ України (63,9191291 млрд грн) і Адміністрації Державної прикордонної служби України (9,0438 млрд грн), з метою фінансування заходів щодо підвищення обороноздатності і безпеки держави, матеріально-технічного забезпечення названих структур, будівництва (придбання) житла для військовослужбовців, які перебувають у їх підпорядкуванні, тощо. [5]

У табл. 2.1 наведені дані, видатків на оборону та техніку, зазначені у Державному бюджеті України у 2018 році, порівняно з 2017 роком. [7]

Таблиця 2.1

Видатки на оборону та техніку, зазначені у Державному бюджеті України у 2018 році, порівняно з 2017 роком, тис. грн.

Наменування згідно з відомчою і програмною класифікаціями видатків	2017	2018	Сумма збільшення
Керівництво та військове управління Збройними силами України	383 818,70	495 099,60	111 280,9
Забезпечення діяльності Збройних сил України та підготовка військ	51 230 177,80	59 265 196,40	8 035 018,6
Медичне лікування, реабілітація та	1 732 075,20	2 160 680,70	428 605,5

санаторне забезпечення особового складу Збройних сил України, ветеранів військової служби та членів їх сімей, ветеранів війни			
Підготовка військових фахівців у вищих навчальних закладах, підвищення кваліфікації та перепідготовка військових фахівців і державних службовців, початкова військова підготовка та патріотичне виховання молоді	1 981 928,30	2 707 018,20	725 089,9
Розвиток, закупівля, модернізація та ремонт озброєння, військової техніки, засобів та обладнання	5 633 200,00	15 925 513,10	10 262 313,1
Будівництво (придбання) житла для військовослужбовців Збройних сил України	600 000,00	826 200,00	226 200,00
Утилізація боєприпасів, рідинних компонентів ракетного палива, озброєння, військової техніки та іншого військового майна, забезпечення живучості та вибухопожежобезпеки арсеналів, баз і складів Збройних сил України	108 800,00	309 500,00	200 700,00

За бюджетною програмою "Керівництво та військове управління Збройними силами України" видатки збільшено порівняно з 2017-м роком на 111 280,90 тис. грн і передбачено у сумі 495 099,60 тис. грн.

Згідно пояснювальної записки, зазначені кошти спрямовують на утримання центрального апарату Міністерства оборони та Генерального штабу Збройних сил України. [2]

За бюджетною програмою "Забезпечення діяльності Збройних сил України та підготовка військ" видатки збільшено порівняно з 2017-м роком на 8035018,60 тис. грн і визначено у сумі 59 265 196,40 тис. грн.

Як пояснюють урядовці, це дозволяє забезпечити особовий склад належними видами грошового забезпечення та заробітної плати з нарахуваннями, енергоносіями та комунальними послугами, продовольством, речовим та іншими видами забезпечення відповідно до встановлених норм.

Зазначені видатки також спрямовується на підготовку військ, проведення мобілізаційної роботи, капітальний ремонт приміщень, виконання заходів з

міжнародного військового співробітництва та участі України у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, захист важливих державних об'єктів.

За бюджетною програмою "Медичне лікування, реабілітація та санаторне забезпечення особового складу Збройних сил України, ветеранів військової служби та членів їх сімей, ветеранів війни" видатки збільшено порівняно з 2017-м роком на 428605,50 тис. грн. і передбачено у сумі 2 160 680,70 тис. грн.

За бюджетною програмою "Підготовка військових фахівців у вищих навчальних закладах, підвищення кваліфікації та перепідготовка військових фахівців і державних службовців, початкова військова підготовка та патріотичне виховання молоді" видатки збільшено порівняно з 2017-м роком на 725089,9 0 тис. грн. і передбачено у сумі 2 707 018,20 тис. грн.

За бюджетною програмою "Розвиток, закупівля, модернізація та ремонт озброєння, військової техніки, засобів та обладнання" видатки збільшено порівняно з 2017-м роком на 10262313,10 тис. грн. і передбачено у сумі 15 925 513,10 тис. грн. [2]

За бюджетною програмою "Будівництво (придбання) житла для військовослужбовців Збройних сил України" видатки збільшено порівняно з 2017-м роком на 226200,00 тис. грн. і передбачено у сумі 826 200,00 тис. грн.

За бюджетною програмою "Утилізація боєприпасів, рідинних компонентів ракетного палива, озброєння, військової техніки та іншого військового майна, забезпечення живучості та вибухопожежобезпеки арсеналів, баз і складів Збройних сил України" видатки збільшено порівняно з 2017-м роком на 200700,00 тис. грн. і передбачені видатки у сумі 309 500,00 тис. грн. [2]

Що цікаво: у порівнянні з бюджетом 2017-го року повністю зникла бюджетна програма "Видатки для Міністерства оборони України на реалізацію заходів щодо підвищення обороноздатності і безпеки держави", на яку в поточному році було передбачено 527 900,0 тис. грн. від конфіскованих коштів

та коштів від реалізації майна, конфіскованого за рішенням суду за вчинення корупційного та пов'язаного з корупцією правопорушення. [2]

Тобто, як бачимо, в цілому військовий бюджет 2018-го року можна назвати бюджетом розвитку. Принаймні, ніколи раніше українська армія не отримувала такого фінансування.

В цілому ж картина вимальовується досить позитивна. Тобто, як бачимо, загалом військовий бюджет 2018 року можна назвати бюджетом розвитку. Принаймні, ніколи раніше українська армія не отримувала такого фінансування.

Ситуація, яка склалася в Україні з початком військового конфлікту, докорінно змінила підхід до формування оборонного бюджету нашої країни та змусила керівництво держави переглянути свої погляди щодо подальшого розвитку сектору безпеки та оборони держави. Особливо актуальними в сучасних умовах є питання забезпечення складників сил безпеки та оборони фінансовими ресурсами.

РОЗДІЛ III РЕФОРМУВАННЯ ВИДАТКОВОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ НА ОБОРОНУ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ

3.1 Розробка методів вдосконалення та вирішення проблем контролю та фінансування видатків на оборону та правоохоронні органи.

На сьогодні в Україні гостро постає проблема нераціонального використання коштів з державного бюджету. Тому якісне планування витрат бюджету та контроль за їх виконанням – одна з найважливіших складових фінансової діяльності держави. Для оптимізації структури видатків Державного бюджету України важливим є дослідження всіх сфер використання коштів,

контроль виконання плану бюджету та виявлення головних причин його невиконання. Отож, актуальним є питання вирішення проблем видаткової частини держаного бюджету України шляхом оптимізації його структури.

У складі державних фінансів найважливішим елементом є державний бюджет. Тому підвищення ефективності управління коштами державного бюджету України виходить на перший план. В першу чергу – це стосується коштів державного бюджету України, які спрямовуються на реалізацію державних бюджетних програм та надання державних послуг.

Необхідність подолання військовополітичного конфлікту на Сході України викликає активізацію відповідне збільшення чисельності української армії. Це, у свою чергу, спричиняє суттєві витрати державного бюджету на утримання Збройних Сил України. Однак власних фінансових ресурсів держави недостатньо для вирішення зазначеного питання. Крім того, зарубіжні країни не мають можливості повністю забезпечити потреби української армії. Усе вище зазначене підтверджує актуальність обраної теми дослідження. [19,стр.68-71]

У грудні 2016 року українську армію можна було вважати однією з найсильніших в Європі. Фактично за кілька місяців Україні вдалося створити боєздатні збройні сили, яки мали можливість ефективно діяти в умовах гібридної війни. Протягом минулих трьох років збройні сили України суттєво змінилися. В українській армії було здійснено низку трансформацій. Як результат, армія України збільшила свою чисельність майже вдвічі в порівняно з початком 2014 року. Не маючи бойового досвіду (за винятком участі в миротворчих операціях), Збройні Сили України почали приймати участь в масштабних бойових діях з багатокілометрової лінією фронту. [3]

Роки збройного протистояння у східній частині країни продемонстрували можливості української армії, виявивши її сильні та слабкі сторони. Безумовним досягненням армії України є те, що вона змогла зберегти себе в якості

повноцінної військової організації протягом останньої чверті століття .
[20,стр.96-102]

Фактично ключовою перешкодою модернізації Збройних Сил України є не конфлікт на сході країни (який, навпаки, дає імпульс до реформування сектору оборони), а глибока економічна і політична криза української держави. В умовах нестабільної політичної системи великий військовий бюджет викликаю велику кількість корупційних проявів. Самі питання військового розвитку не являють собою продуману стратегією безпеки країни. Відповідно, Збройні Сили України потребують розробки та впровадження дієвих механізмів оптимізації бюджетних витрат на їх утримання.

Україну можна охарактеризувати як країну з відсутньою бюджетною дисципліною. Про низький рівень фінансово-бюджетної дисципліни свідчить системність і повторюваність бюджетних правопорушень, а результати контрольних заходів свідчать про продовження незаконного та нецільового використання бюджетних коштів.

Практика перевірок Держфінінспекції свідчить про численні порушення встановленого порядку замовниками робіт, товарів, послуг при здійсненні державних закупівель за державні кошти без проведення тендерних процедур.
[8]

Враховуючи таку кількість бюджетних порушень, постає питання про те, наскільки дійовим та ефективним є державний контроль за використанням бюджетних коштів.

Державною фінансовою інспекцією вживаються різні заходи для боротьби із бюджетними порушеннями. Це може бути як звільнення із займаної посади, так і притягнення до дисциплінарної чи матеріальної відповідальності керівників. Але перевірки проводяться, порушники караються та бюджетні правопорушення продовжуються. Це спричинено відсутність ефективної

системи фінансового контролю, яка б могла б забезпечити стабільний стан фінансово-бюджетної дисципліни як на державному рівні, так і на місцевому.

Раціональним, на нашу думку, буде удосконалити роботу самих контролюючих органів, зокрема врахувати:

- ревізії та перевірки організацій та установ, які утримуються за рахунок державних коштів проводиться в загальному 20 відсотків кількості перевірених за рік, тобто не частіше ніж один раз на 4-5 років, як наслідок безконтрольність;

- існують так звані «замовні» перевірки, тобто одну установу перевіряють раз на 5 років, а іншу можуть щороку, а то й частіше;

- велика кількість установ чи організацій, що утримуються за рахунок державних коштів не піддаються зовнішньому державному контролю, а звідси і неможливо перевірити достовірність фінансової звітності, правильності ведення бухгалтерського обліку;

- невелика кількість проведених спеціальних перевірок за допомогою яких виявити процес розкрадання державних коштів, що свідчить про відсутність професіоналізму. [9]

Практика проведення перевірок підтверджує наявність складних проблем у бюджетній сфері. Досить поширені такі характерні порушення, як нецільове, неправомірне і неефективне витрачання державних фінансових коштів.

Нині в арсеналі контролюючих органів переважають значною мірою застарілі форми і методи проведення перевірок, аудиту аналізу тощо. Проведення перевірок видатків на оборону та правоохоронні органи, що не сприяє успішному подоланню недоліків у використанні бюджетних коштів, що в свою чергу призводить до нових порушень в подальшому.

Необхідний перехід на більш високий рівень якості контрольної роботи із застосуванням сучасних інструментів моніторингу й аудиту, вдосконалення нормативно-правового забезпечення з метою спрощення процедури здійснення

контролю та збільшення міри покарання за порушення використання бюджетних коштів.

За відсутності достатнього фінансування Збройних Сил України велику роль відіграє фінансовий контроль, який покликаний створити прийнятні умови для ефективного і цільового використання коштів на оборону, для впровадження прогресивних форм, методів і прийомів проведення контрольних заходів. Дослідження сучасного стану організації фінансового контролю й обґрунтування його напрямів подальшої активізації у Збройних Силах України набуває особливої гостроти та актуальності. [20, стр.98-99]

Від запровадження досконалішого механізму фінансового контролю значною мірою залежать обороноздатність і реалізація Державної програми розвитку Збройних Сил України. Цей механізм повинен ґрунтуватися на прогресивних принципах, методах і формах з урахуванням міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, методик аналізу та аудиту, на сучасних інституційних засадах, а також спрямовуватися на забезпечення цільового й ефективного використання коштів для задоволення нагальних потреб війська.

За результатами проведеного дослідження встановлено, що в умовах реформування оборони, діюча система фінансового контролю у Збройних Силах України недосконала і не повністю відповідає сучасним вимогам, потребує зміни першочергово та пояснюється :

- недостатньою розробкою теоретичних засад фінансового контролю;
- слабким рівнем його організації та нормативно-правового регулювання;
- недосконалим механізмом реалізації;
- неврахуванням специфіки функціонування війська, зокрема переходу на комплектування його за контрактним принципом;

- практично відсутні комплексні дослідження з фінансового контролю;
- недостатньо висвітлені теоретичні питання щодо соціально-економічної сутності, видів, принципів та функцій фінансового контролю;
- На законодавчому і науковому рівнях та в практичній діяльності не існує єдиного трактування сутності контролю загалом і фінансового зокрема. Неоднозначність трактування терміна «контроль» пояснюється його багатогранністю та різноплановістю використання. [18,стр.20-21]

Унаслідок цього значна частина коштів, виділених на потреби Української армії, використовується неефективно, і не за призначенням, що завдає збитків армії та державі.

У таблиці 3.1 наведено низку зовнішніх і внутрішніх факторів, які впливають на організацію та здійснення фінансового контролю у Збройних Силах України, які доцільно об'єднати у групи: соціально-економічні, політичні, організаційно-управлінські та нормативно-правові.

Дію вищевказаних чинників слід обов'язково враховувати при організації обліково-фінансової та контрольної-ревізійної роботи для визначення основних заходів щодо перевірки фінансових витрат, правильності й обґрунтованості планування і бухгалтерського обліку коштів, усунення недоліків, виявлених під час проведених ревізій.

Такий підхід сприятиме підвищенню ефективності контрольної-ревізійної роботи у Збройних Силах України.

Таблиця 3.1

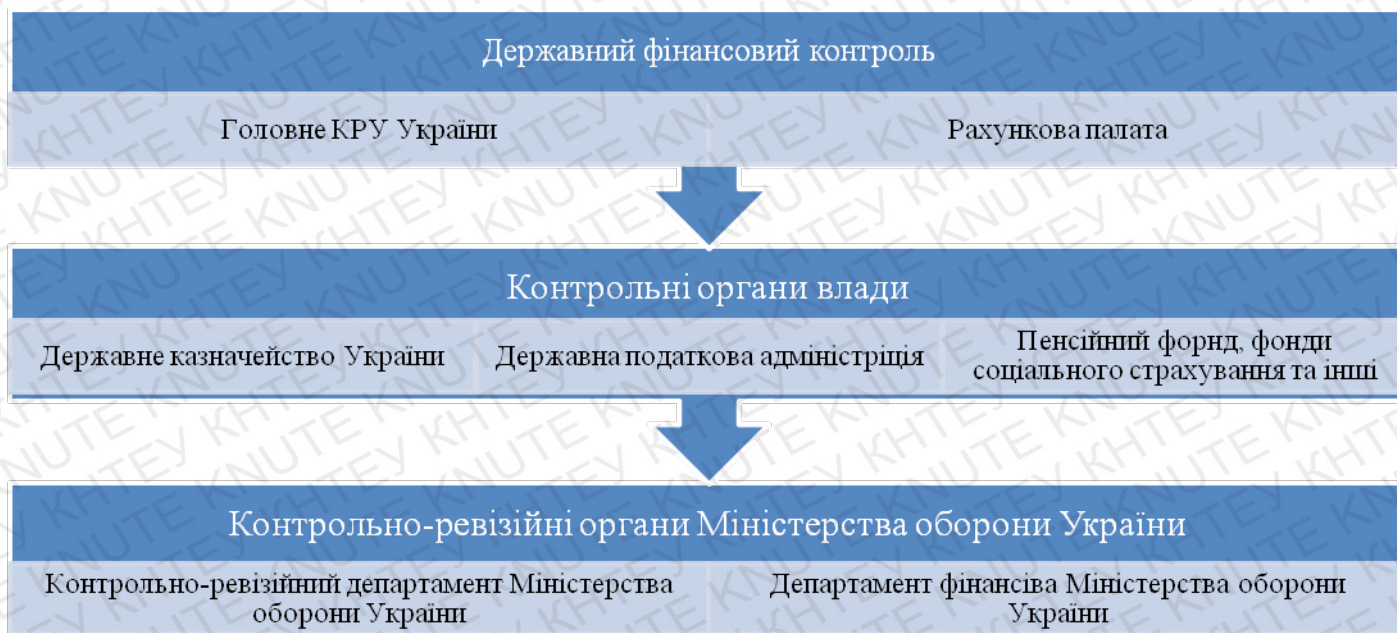
Фактори впливу на організацію та здійснення фінансового контролю у Збройних Силах України

Група факторів	Основні фактори впливу
Соціально-економічні	-обсяг фінансування; -терміни впровадження бухгалтерського обліку; -мотивація праці інспекторів-ревізорів; -розгалуженість мережі контролюючих органів; -механізм ціноутворення на військову продукцію.
Політичні	-забезпечення державних інтересів щодо національної безпеки
Організаційно-управлінські	-різноманітність напрямів контролю; -рівень технічного забезпечення контролю; -наявність єдиної програми ведення бухгалтерського обліку у військах; -забезпеченість висококваліфікованими кадрами ревізорів; -перехід збройних сил на контрактну форму комплектування; -виконавці фінансового контролю; -форма управління військами та контролюючими органами; -оперативність і мобілізаційна готовність військ
Нормативно-правові	-нормативна база з оподаткування військовослужбовців та соціального захисту особового складу

Групування різноманітних трактувань контролю вченими-економістами дозволило умовно об'єднати їх у три блоки: контроль як засіб управління, як процес або діяльність і як система нагляду, перевірки, спостереження. [15,стр.31]

Встановлено, що фінансовий контроль за діяльністю Збройних Сил України здійснюють численні контролюючі органи на рівні держави (Головне контрольно-ревізійне управління України, Рахункова палата України, Державне казначейство України, Державна податкова адміністрація України, інші організації) і воєнного відомства (Контрольно-ревізійний департамент, Департамент фінансів, 5 територіальних контрольно-ревізійних управлінь (КРУ), а також КРУ Генерального штабу Збройних Сил України і Контрольно-ревізійна група командування сил підтримки Міністерства оборони України). (Рис.3.1)

Рис.3.1 Структура контрольно-ревізійних органів Збройних Сил України

На нашу думку, фінансовий контроль у Збройних Силах України слід розглядати не тільки як елемент, функцію, форму управління, як діяльність державних і громадських органів. Фінансовий контроль у Збройних Силах України – це регулярний процес спостереження, перевірки, аналізу й оцінки фінансово-господарської діяльності військ, виконання поставлених завдань з метою ефективного й цільового використання коштів та управління збройними силами для забезпечення обороноздатності держави.

Діюча організаційна структура фінансового контролю Міністерства оборони України недосконала і потребує покращення, оскільки відсутній чіткий розділ окремих функцій, обов'язків і відповідальності між вказаними вище органами. Зокрема, контрольно-ревізійний департамент Міністерства оборони України дублює низку контрольних дій Контрольно-ревізійного управління Генерального штабу Збройних Сил України і Контрольно-ревізійної групи Командування сил підтримки.

Крім того, встановлено низький рівень забезпечення кваліфікованими кадрами інспекторів-ревізорів і сучасними досконалыми інформаційними технологіями, комп'ютерними системами. Для удосконалення фінансового контролю у Збройних Силах України необхідно оптимізувати організаційну структуру та уточнити й розмежувати функції органів фінансового контролю, стандартизувати форми і методи контрольно-ревізійної роботи, підвищити професіоналізм інспекторів-ревізорів, а також покращити їх матеріально-технічне та інформаційноаналітичне забезпечення.[18,стр.20-22]

Систематизація і класифікація типових порушень чинного законодавства з питань збереження та цільового, раціонального використання державної власності та оборонних коштів повинна бути одним із важливих напрямів удосконалення методології та організації фінансового контролю у Збройних Силах України. [19,стр.71]

Для цього необхідно систематично робити аналітичні узагальнення результатів перевірок і ревізій щодо виявлення специфічних особливостей тих чи інших відхилень, які доцільно ідентифікувати.

До того ж слід з'ясувати: сутність специфічних відхилень; їх причини; вплив на якість контрольно-ревізійної роботи. Здійснюючи аналітичні узагальнення, доцільно порівнювати суми витрат на проведення фінансового контролю і втрат держави від імовірних порушень чинного законодавства. Використання на практиці розроблених напрямів імовірних порушень чинного законодавства як основи для визначення зон та об'єктів пильної уваги органів фінансового контролю сприятиме підвищенню його дієвості й економії оборонних коштів.

Незважаючи на значні переваги програмно-цільового методу складання та виконання бюджету порівняно з іншими методами, він потребує подальшого удосконалення шляхом здійснення відповідних змін і доповнень.

Це стосується насамперед оптимізації системи показників для оцінки ефективності використання коштів на оборону (економія трудових і матеріальних витрат, заробітної плати, продуктивність праці тощо).

Обмеженість, надто загальний і неконкретний характер, відсутність чітких критеріїв оцінки вказаних вище показників здебільшого є основними причинами недостатньої ефективності та результативності витрачання фінансових ресурсів у військах.

З огляду на це пропонується ввести додаткові показники, зокрема: обсяги та темпи зменшення чисельності державних службовців і військовослужбовців, економія робочого часу, фонду заробітної плати та грошового забезпечення за рахунок поліпшення організації праці, підвищення кваліфікації та зменшення плінності особового складу, скорочення термінів обробки документів.

Це підвищить точність аналізу та прогнозу виконання вказаної програми і ефективність використання бюджетних коштів. У сучасних умовах реформування Збройних Сил України, підвищуються вимоги до фінансового контролю в частині суворого обмеження часу його проведення, чіткої організації праці інспектора-ревізора.

В організації ревізій і перевірок важливим є визначення оптимальних строків їх проведення. Надто стислі терміни можуть стати причиною неякісного контролю. Збільшення часу на перевірку може послабити увагу до інших питань ведення фінансового господарства у військах. Підвищенню ефективності та якості контрольно-ревізійної роботи сприятиме контроль за усуненням недоліків, виявлених ревізіями і перевітками, повнота і своєчасність виконання пропозицій за актами ревізій. Пропозиції, які дублюють вимоги керівних документів, не сприяють підвищенню виконавчої дисципліни і є наслідком недостатнього вивчення причин порушень і шляхів покращення роботи фінансової та контрольно-ревізійної служб у Збройних Силах України.

[15,стр.33]

Для використання результатів аналізу контрольно-ревізійних матеріалів при прийнятті управлінських рішень на всіх рівнях управління доцільно також зробити прозорішою інформацію про діяльність контролюючих органів, створити єдиний інформаційно-аналітичний банк даних. Він повинен створюватися на базі сучасних інформаційних технологій і містити інформацію про рівень фаховості працівників, забезпеченість матеріальними і технічними ресурсами, про порушення у військах та їх причини. [13,стр.214-216]

Підсистеми і напрями координаційної системи фінансового контролю у збройних силах повинні включати відповідне організаційне, нормативно-правове, ресурсне і методологічне забезпечення; інформацію про стан фінансового контролю, контролюючі органи та забезпеченість їх кадрами, матеріально-технічну базу. Підвищенню ефективності проведення контрольно-ревізійних заходів сприятиме технічне переоснащення контрольно-ревізійних служб, автоматизація збирання, зберігання і поновлення інформації, підвищення продуктивності праці фінансових і контрольно-ревізійних працівників. Застосування сучасних комп'ютерних програм і доступ до інформаційної бази дозволить проводити комплексний, системний аналіз фінансово-господарської діяльності військ, оперативно і своєчасно виявляти причини порушень, безгосподарності та зловживань, а також внутрішні господарські резерви і спрямовувати їх на підтримання боєготовності військ. [10,стр.24]

Недостатня відпрацьованість методологічних і методичних підходів щодо покращення організації фінансового контролю у Збройних Силах України ускладнює наукове пізнання та аналіз досліджуваної категорії і використання отриманих аналітичних результатів в управлінні військами. Це зумовлює необхідність всебічного моніторингу, комплексного аналізу, оцінки дієвості системи фінансового контролю у Збройних Силах, розробки і подальшого розвитку теоретичних, методичних і практичних засад його реалізації, визначення основних напрямів удосконалення.

Впровадження у контрольно-ревізійну діяльність військ запропонованих у роботі рекомендацій і пропозицій сприятиме підвищенню ефективності механізму фінансового контролю у Збройних Силах України в період їх реформування і переходу на професійну основу, а також раціональному використанню коштів, виділених на оборону.

Можна стверджувати, що здійснювати процес контролю за видатками бюджету можливо лише за умови ефективної співпраці органів незалежного контролю з органами всіх гілок законодавчої та виконавчої влади, прозорістю та відкритістю процесів формування та використання державного і місцевих бюджетів, високої особистої відповідальності та компетенції всіх працівників державної влади

Зміни у структурі видатків бюджету та реалізація визначених реформ не в змозі підвищити ефективність управління видатковою частиною бюджету без комплексного застосування елементів програмно-цільового бюджетування.

3.2 Розробка методів реформування видаткової частини бюджету та її контролю шляхом вступу України до НАТО

У кожній країні сектор оборони в різних своїх проявах являє потужну спільноту і часто відіграє домінуючу роль. Прагнення Уряду забезпечити обороноздатність держави відображається в оптимальному формуванні військового бюджету, доцільності оборонних витрат, особливостях їх спрямованості в умовах військового конфлікту та приведення його до міжнародних норм. Завдяки нарощенню в стислі терміни бойових спроможностей Збройних сил України вдалося зупинити агресора. Та проблема забезпечення дієздатності української армії через ресурси та кошти, що на них витрачаються, залишається актуальною. Для цього Україні потрібно застосувати досвід окремих країн, які досягли помітних успіхів в обороноздатності держави. [20, стр.101-102]

З урахуванням геополітичної і внутрішньої обстановки в Україні діяльність усіх державних органів має бути зосереджена на прогнозуванні, своєчасному виявленні, попередженні і нейтралізації зовнішніх і внутрішніх загроз національній безпеці, захисті суверенітету і територіальної цілісності України, безпеки її прикордонного простору, піднесенні економіки країни, забезпеченні особистої безпеки, конституційних прав і свобод людини і громадянина, викоріненні злочинності, вдосконаленні системи державної влади, зміцненні законності і правопорядку та збереженні соціально-політичної стабільності суспільства, зміцненні позицій України у світі, підтриманні на належному рівні її оборонного потенціалу й обороноздатності, радикальному поліпшенні екологічної ситуації. [14,стр.66]

Сьогодні головним завданням для України є забезпечення готовності силових структур і вітчизняних розробників оборонної продукції до функціонування в якісно нових умовах, побудови сектору безпеки й оборони країни, який відповідає найкращим зразкам провідних європейських держав та держав-членів НАТО.

Як видно з Рис. 3.2, фінансування національної оборони України значно відстає від провідних країн світу і знаходиться на критично низькому рівні. Такий стан пояснюється насамперед розвитком економіки країни, адже норми асигнувань на оборону залежать від розміру ВВП.

Згідно з міжнародними нормами, бюджет розвитку національної оборони передбачає виділення на утримання особового складу не більше ніж 50% загального обсягу фінансування. А спрямування понад 75% витрат на утримання особового складу є критичною межею. [7]

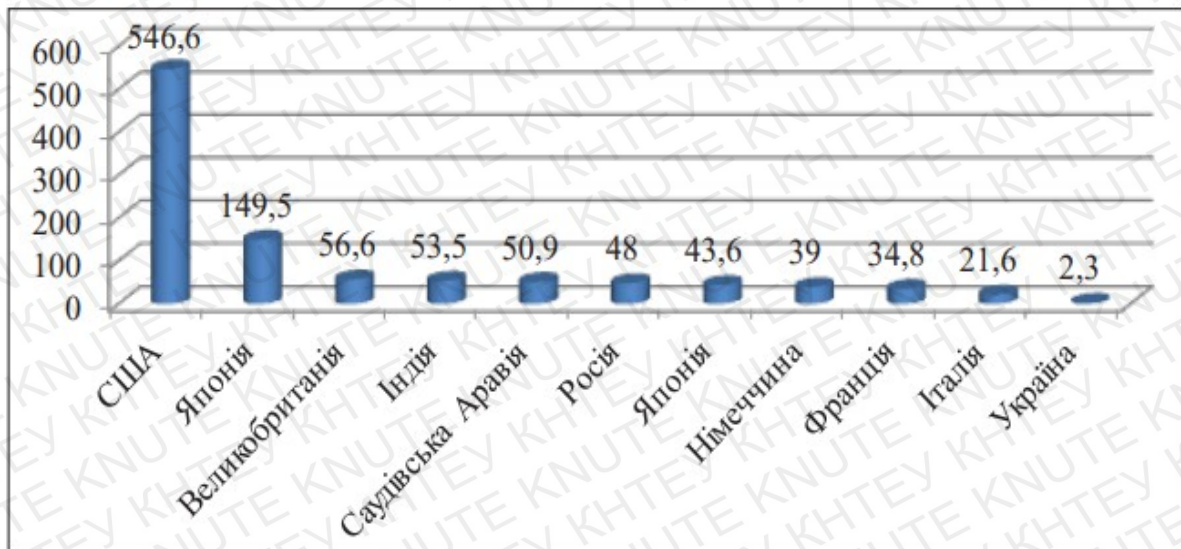

Рис. 3.2 Військові бюджети країн світу за 2017 рік, млрд. дол.

В Україні за 22 роки її незалежності майже 80% бюджету Міністерства оборони України йшло на утримання Збройних сил. За оцінками експертів, ідеальний розподіл оборонного бюджету повинен бути таким: особовий склад – 40%, експлуатація та обслуговування озброєнь і військової техніки – 30%, фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, закупівля озброєнь і військової техніки – 30%. Окрім того, світова практика свідчить, що в разі непроведення щорічної заміни 4–5% парку озброєння Збройні сили деградуватимуть. [5]

За оцінками експертів британської інформаційно-аналітичної структури IHS Jane's Markit, викладених у щорічному дослідженні Jane's Defence Budgets Report (щорічний звіт готується на основі аналізу 99% загальних витрат на оборону 105 найбільших у світі оборонних бюджетів) і оприлюднених в середині грудня 2017 року, світові оборонні витрати протягом останнього десятиліття постійно падали – з середнього рівня 2,7% від валового внутрішнього продукту до 2,2%. Після 2014 року спостерігається поступова зміна ситуації. Витрати на оборону за підсумками 2017 року досягли максимального рівня. У 2018 році всесвітні оборонні видатки, зросли на 3,3%,

що становить найшвидший темп зростання протягом останніх десяти років. Прогнози низки аналітичних та рейтингових агентств свідчать про те, що у 2018 році збереглась тенденція до зростання оборонних видатків серед провідних країн світу. [16,стр.128-130]

Такі зміни у світовій економіці пов'язані із зростанням терористичної загрози, агресивною політикою Російської Федерації на адресу своїх сусідів, а також загостренням ситуації на Корейському півострові.

Важлива проблема України полягає в тому, що в структурі видатків на національну безпеку та оборону і далі за залишковим принципом фінансується розвиток озброєнь та військової техніки.

Для вирішення цієї проблеми затверджено на державному рівні перспективні плани розвитку системи озброєння Сектору безпеки й оборони у вигляді «Державної програми розвитку Збройних сил України на період до 2020 року», заходи якої підкріплюються фінансовим ресурсом з бюджету країни, визначають певний рівень щорічного державного оборонного замовлення щодо виконання дослідно-конструкторських робіт та серійного виробництва потрібної номенклатури озброєння та військової техніки у необхідній кількості.

Оборонна реформа в Україні триває уже понад рік, і сьогодні зафіксовані істотні зміни державної політики у сфері національної безпеки та оборони. Змінам підлягають практично всі аспекти діяльності збройних сил: структура командування, матеріальне забезпечення, озброєння, забезпечення житлом, військова медицина, автоматизація та багато іншого. [6]

Також визначено п'ять стратегічних завдань:

- створення системи управління збройними силами, сумісної зі стандартами НАТО;
- створення системи планування та управління ресурсами, що залишаються в розпорядженні Міністерства оборони;

- запровадження змін у наявних структурах Збройних сил з метою поліпшення їхнього бойового потенціалу та ефективності;
- створення дійових систем логістики та медичного забезпечення;
- реалізація програм професіоналізації та будівництва резервної системи.

Порівнюючи вітчизняні методологічні підходи до аналізу структурних змін видатків на оборону та підходи аналітичних підрозділів НАТО, відзначаємо їхню суттєву відмінність. Спільним можна вважати застосування показника частки видатків на оборону у ВВП. Водночас показник ВВП та видатків на оборону як його частки в динаміці коригується за такими ознаками: в абсолютних цифрах за цінами поточного періоду, базового періоду, за змінами обмінних курсів, в доларах США, на одного мешканця, на військовослужбовця.

Відмінності щодо оприлюднення статистичної звітності сектору державного управління полягають у тому, що в Україні структурні складові видатків на оборону, зокрема на військову оборону, розраховуються як питома вага у загальному обсязі видатків державного бюджету. Наприклад, статистичний щорічник Міністерства фінансів містить таку інформацію про відносні показники, тоді як в країнах НАТО застосовуються такі структурні складові видатків на оборону: видатки на обладнання, видатки на персонал, видатки на інфраструктуру та інші видатки. [16, стр.130-132]

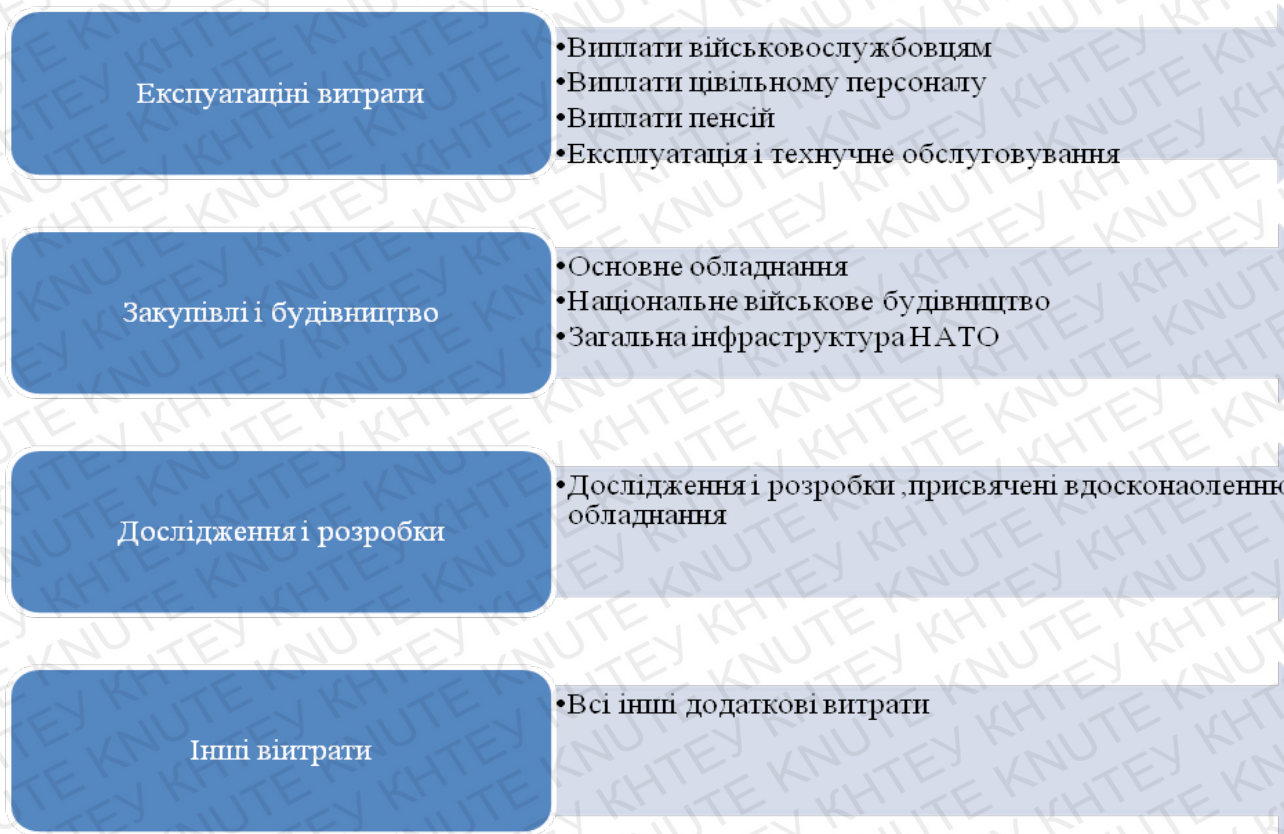
НАТО збирає інформацію про витрати на оборону регулярно в розрізі поточних видатків на оборону та кошторису витрат в майбутньому. Видатки на оборону, згідно з визначенням Північно-Атлантичного альянсу, є фактичними платежами або тими, які повинні бути зроблені в ході фінансового року. Для розрахунку показників щодо видатків на оборону використовується оновлена економічна та демографічна інформація Генерального директорату з

економічних і фінансових питань Європейської Комісії та Організації економічного співробітництва і розвитку.

Узагальнюючи, можемо виділити такі основні показники, що характеризують видатки на оборону в країнах НАТО Європи і Канаді:

- оборонні витрати (щорічні реальні зміни);
- оборонні витрати як частка ВВП (%);
- устаткування як частка витрат оборони (%);
- оборонні витрати в національній валюті;
- оборонні витрати в доларах США;
- частка оборонних витрат у процентному відношенні до ВВП і річна реальна зміна;
- реальний ВВП і його частка на душу населення;
- частка оборонних витрат на душу населення і військовослужбовців, розподіл оборонних витрат за категоріями.

На Рис. 3.3 показана структура видатків на оборону, яка складається з таких чотирьох основних компонентів: видатки на обладнання, видатки на персонал, видатки на інфраструктуру та інші видатки.

Рис.3.3 Перелік видатків на оборону НАТО

Видатки на обладнання включають видатки на основне обладнання та пов'язані з ним наукові розробки. Видатки на персонал включають видатки та пенсії цивільних і військових. Видатки на інфраструктуру включають спільну натівську інфраструктуру та будівництво національної військової інфраструктури. Інші видатки включають видатки на експлуатацію та технічне обслуговування, а також видатки, які не були зазначені в наведених вище категоріях.

Останнім часом в Україні актуалізувалася дискусія навколо збільшення видатків «силових» відомств, зокрема щодо їхньої доцільності та об'єднання з видатками Міністерства оборони. Стосовно цього вважаємо слушним звернути увагу на підходи та визначення НАТО оборонних витрат. НАТО визначає витрати на оборону як виплати національним урядом спеціально для задоволення потреб своїх збройних сил або своїх союзників. Одним з основних

компонентів витрат на оборону є виплати збройним силам, що фінансуються в рамках Міністерства оборони.[3;6]

Крім того, витрати на інші сили, що фінансуються за рахунок бюджетів інших міністерств, ніж Міністерство оборони, за методикою НАТО, повинні бути включені до витрат на оборону.

Пенсійні виплати, здійснювані безпосередньо урядом до відставних військових і цивільних співробітників військових відомств, включаються до витрат на оборону незалежно від того, зроблені ці виплати з бюджету Міністерства оборони або інших міністерств. Витрати з підтримки миру і гуманітарних операцій, знищення зброї, техніки та боєприпасів, а також витрати, пов'язані з перевіркою і контролем руйнування обладнання, включаються до витрат на оборону.

Дослідження і розробки в галузі оборони та витрати на них включені до витрат на оборону. Витрати на військову складову змішаних між цивільними та військовими заходами входять до оборонних витрат, але тільки тоді, коли цей військовий компонент може бути конкретно врахований або оцінений. Фінансова допомога з боку однієї країни іншій, зокрема, щоб підтримати зусилля щодо оборони одержувача, включається до витрат на оборону країни-донора, а не до оборонних витрат приймаючої країни. Витрати на загальну інфраструктуру НАТО входять в загальні витрати на оборону кожної країни НАТО лише тією мірою, якою обраховано чистий внесок цієї країни. Військові виплати і витрати на цивільну оборону виключені, згідно з визначенням НАТО, з витрат на оборону. [16,стр.132-136]

Отже, можна зробити висновок про необхідність розрахунку агрегованого показника «витрати на оборону», який включав би аналогічні компоненти до тих, які застосовуються у вищезазначеній методиці НАТО. Такий новий для України методичний підхід дасть змогу уточнити фінансові показники витрат на оборону, зосередить увагу на їх цільовому призначенні, а також дасть

можливість структурувати оборонну складову за галузями видатків державного бюджету, що загалом акцентуватиме увагу на суспільній корисності такого загального суспільного блага, як оборона країни.

Питання переходу на стандарти НАТО треба розглядати набагато ширше, адже його кінцевою метою є забезпечення усіх разом членів Альянсу необхідними силами і засобами на випадок війни. Таким чином, рішення щодо приведення витрат на оборону до вимог НАТО є не тільки проявом серйозного ставлення до інструкцій Альянсу, а й визнанням того факту, що в сучасному світі все ще є численні загрози і посягання на суверенітет, захист якого покладено на Збройні Сили України.

ВИСНОВКИ

Державний фінансовий контроль витратів на оборону та правоохоронні органи здійснюється відповідними державними органами і полягає у встановленні фактичного стану справ щодо дотримання вимог чинного законодавства на підконтрольному об'єкті, спрямований на забезпечення законності, фінансової дисципліни і раціональності під час формування, розподілу та використання бюджетних коштів. Виконання та контроль витаткової частини бюджету є центральною стадією бюджетного процесу, на якій здійснюється реалізація поставлених цілей і виконання функцій будь-якої держави.

Фактично ключовою перешкодою модернізації фінансування Збройних Сил України є не конфлікт на сході країни (який, навпаки, дає імпульс до реформування сектору оборони), а глибока економічна і політична криза української держави.

Сьогодні головним завданням для України є забезпечення готовності силових структур і вітчизняних розробників оборонної продукції до функціонування в якісно нових умовах, побудови сектору безпеки й оборони країни, який відповідає найкращим зразкам провідних європейських держав та держав-членів НАТО. Адже, фінансування національної оборони України значно відстає від провідних країн світу і знаходиться на критично низькому рівні. І незважаючи на постійне вдосконалення організації виконання витаткової частини бюджету в Україні і досі наявні певні недоліки.

В даній роботі було проаналізовано низку проблем контролю фінансування сектору оборони та запропоновані методи їх вирішення.

Україну можна охарактеризувати як країну з відсутньою бюджетною дисципліною. Про низький рівень фінансово-бюджетної дисципліни свідчить

системність і повторюваність бюджетних правопорушень, а результати контрольних заходів свідчать про продовження незаконного та нецільового використання бюджетних коштів.

Шляхами вирішення проблем організаційного характеру є удосконалення роботи самих контролюючих органів. Необхідний перехід на більш високий рівень якості контрольної роботи із застосуванням сучасних інструментів моніторингу й аудиту, вдосконалення нормативно-правового забезпечення з метою спрощення процедури здійснення контролю та збільшення міри покарання за порушення використання бюджетних коштів.

Потребує змін та уточнень також і законодавча база. Перед усім це стосується питань щодо регулювання процесу державних закупівель і чіткого визначення в нормативно-правових документах ступенів і підпорядкованості розпорядників та одержувачів бюджетних коштів і розмежування повноважень і відповідальності за виконання бюджету між ними.

Ефективне управління ліквідністю єдиного казначейського рахунку в Україні можна забезпечити включивши у сферу управління й кошти Пенсійного фонду та позабюджетних соціальних фондів.

На організацію та здійснення фінансового контролю у Збройних Силах України впливає сукупність зовнішніх і внутрішніх факторів, які доцільно об'єднати у групи: соціально-економічні, політичні, організаційно-управлінські та нормативно-правові.

Для удосконалення фінансового контролю у Збройних Силах України необхідно оптимізувати організаційну структуру та уточнити й розмежувати функції органів фінансового контролю, стандартизувати форми і методи контрольної-ревізійної роботи, підвищити професіоналізм інспекторів-ревізорів, а також покращити їх матеріально-технічне та інформаційноаналітичне забезпечення.

Систематизація і класифікація типових порушень чинного законодавства з питань збереження та цільового, раціонального використання державної власності та оборонних коштів повинна бути одним із важливих напрямів удосконалення методології та організації фінансового контролю у Збройних Силах України. Для цього необхідно систематично робити аналітичні узагальнення результатів перевірок і ревізій щодо виявлення специфічних особливостей тих чи інших відхилень, які доцільно ідентифікувати.

До того ж слід з'ясувати: сутність специфічних відхилень; їх причини; вплив на якість контрольно-ревізійної роботи. Здійснюючи аналітичні узагальнення, доцільно порівнювати суми витрат на проведення фінансового контролю і втрат держави від імовірних порушень чинного законодавства.

З огляду на це пропонується ввести додаткові показники, зокрема: обсяги та темпи зменшення чисельності державних службовців і військовослужбовців, економія робочого часу, фонду заробітної плати та грошового забезпечення за рахунок поліпшення організації праці, підвищення кваліфікації та зменшення плинності особового складу, скорочення термінів обробки документів. Це підвищить точність аналізу та прогнозу виконання вказаної програми і ефективність використання бюджетних коштів.

Для використання результатів аналізу контрольно-ревізійних матеріалів при прийнятті управлінських рішень на всіх рівнях управління доцільно також зробити прозорою інформацію про діяльність контролюючих органів, створити єдиний інформаційно-аналітичний банк даних

Отже, впровадження у контрольно-ревізійну діяльність запропонованих у роботі рекомендацій і пропозицій сприятиме підвищенню ефективності механізму фінансового контролю видатків на оборону в період їх реформування і переходу на професійну основу, а також раціональному використанню коштів, виділених на оборону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз видатків державного та місцевих бюджетів у I півріччі 2014-2017 рр. Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України. – 2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://feao.org.ua/wpcontent/uploads/2017/09/vud_gos_budg_II_kv_2014_2017.pdf.
2. Виконання Державного бюджету / 2017 / Річний звіт про виконання Державного бюджету України за 2017 рік [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Державної казначейської служби України. – Режим доступу: www.treasury.gov.ua.
3. Державна програма розвитку Збройних Сил України на період до 2020 року. URL: http://www.mil.gov.ua/content/oboron_plans/22017-06-16_Nationalprogram-2020_uk.pdf.
4. Офіційний сайт Державної казначейської служби України [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <http://www.treasury.gov.ua>
5. Офіційний сайт Міністерства оборони України [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <http://www.mil.gov.ua/>
6. Закон України "Про оборону України" від 06.12.1991 року №1932-ХІІ / Законодавство України: сайт. – Електронні дані і прогр. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>
7. Звіт рахункової палати [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Reports/2018/ZVIT_RP_2018.pdf;
8. Постанова кабінету міністрів України «Про затвердження положення про державну аудиторську службу»[Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-%D0%BF>;
9. Спільний Наказ «Про затвердження Порядку взаємодії органів державної контрольно-ревізійної служби, органів прокуратури, внутрішніх

справ, Служби безпеки України» від 19.10.2006 №346/1025/685/53 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1166-06>;

10. Богомолова Н. І. Ефективність бюджетної політики в системі фінансової безпеки держави / Н. І. Богомолова // Ефективна економіка, 2011. №11. – С. 22-25

11. Бойчук А. О. Бюджетне планування та шляхи його вдосконалення в Україні / А. О. Бойчук // Молодіжний економічний дайджест [Електронний ресурс] : наук. електр. журн. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана», Наук. студентське т-во ; редкол.: О. І. Олексюк (голова) [та ін.]. – Електрон. текст. дані. – Київ : КНЕУ, 2015. – № 1. – С. 16–19.

12. Бюджетний менеджмент : підруч. / за ред. В. Г. Дем'янишина, Г. Б. Погрішук. – Тернопіль : ТНЕУ, 2017. – 532 с.

13. Бюджетна система [Електронний ресурс] : практикум : навч. посіб. / С. Я. Кондратюк, Т. В. Жибер, Г. Б. Коломієць, Є. О. Малік [та ін.] ; наук. ред. В. М. Федосов ; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». – Електрон. текстові дані. – Київ : КНЕУ, 2015. – 454 с. –

14. Ващенко І. В. Обґрунтування підходу до визначення загроз поточному фінансуванню потреб Міністерства оборони України / І. В. Ващенко, М. В. Абрамова, І. В. Чеканова // Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. - 2014. - № 3. - С. 62-69. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/jpdf/Znrcvdsd_2014_3_12.pdf

15. Захожай К. В. Основні пріоритети реформування бюджетної системи України / К. В. Захожай // Фінансові механізми забезпечення розвитку економіки України в сучасних умовах : зб. наук. матеріалів Всеукр.наук.-практ. конф., 15 квіт. 2016 р. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-

т ім. Вадима Гетьмана», каф. фінансів, каф. фін. ринків. – Київ : Аграр Медіа Груп, 2016. – С. 31– 32.

16. Козарезенко Л.В. Аналіз європейського досвіду розподілу державних видатків:уроки для України / Л.В. Козарезенко // Економічний вісник університету. – 2015. – Вип. 24(1). – С. 128-136. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2015_24%281%29__24.

17. Колосова В.П. Планування видатків державного бюджету для реалізації інвестиційних програм, що кредитуються міжнародними інституціями / В.П. Колосова //Фінанси України. – 2015. – № 2. – С. 27-38 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2015_2_4.

18. Набока Т.С. Управління видатками бюджету та напрямки його вдосконалення в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / Т. С. Набока. – Київ, 2015. – 20 с.

19. Паєнтко Т. В. Оптимізація видатків бюджету: інституціональна спроможність держави та зрілість суспільства / Т. В. Паєнтко // Модернізація публічного сектору в Україні: можливості, виклики та обмеження фіскальної децентралізації : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. семінару, Київ, 11-14 квіт. 2016 р. / ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана», каф. фінансів ; редкол.: В. Федосов (голова) [та ін.]. – Київ : Аграр Медіа, 2016. – С. 68–71. – Текст парал. англ.

20. Телюк К.Ф. Фінансування національної оборони України / К.Ф. Телюк, В.В. Сокур. // Вісник Університету банківської справи. 2015. № 1. С. 96–102.